

СІНІЦЬКА Аліна,

здобувачка навчально-наукового
інституту педагогіки, Житомирський
державний університет імені Івана
Франка;

ПІДГУРСЬКА Валентина,

кандидатка педагогічних наук,
доцентка, Житомирський державний
університет імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДИК ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасна початкова школа орієнтована на формування в учнів ключових компетентностей, серед яких провідне місце посідає мовнокомунікативна. Її складником є лексична компетентність, що

передбачає вміння учнів розуміти значення слів, доречно їх уживати в усному та писемному мовленні, збагачувати активний і пасивний словник. На початковому етапі навчання розвиток лексичної компетентності є надзвичайно важливим, адже саме в цей період відбувається інтенсивне мовленнєве становлення дитини.

Надзвичайно важливим аспектом розвитку мовлення учнів початкової школи є систематичне збагачення та розширення їх словникового запасу. Лексичний запас є основою успішної комунікації, адже саме словами людина висловлює свої думки, почуття та бажання, повідомляє про події, передає власні враження та сприймає інформацію від оточуючих. Володіння багатим словниковим запасом не лише полегшує навчання та спілкування, а й сприяє соціалізації дитини, формує вміння презентувати себе в різних соціальних ситуаціях, ефективно взаємодіяти з однолітками та дорослими. Без достатнього лексичного розвитку неможливим є повноцінне навчання, спільна діяльність, гра, а також активне життя в суспільстві.

Аналіз наукових джерел свідчить, що питання лексичної підготовки здобувачів освіти активно досліджувалося багатьма вченими, серед яких Т. Байбара, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Груба, Н. Дика, С. Дубовик, С. Караман, О. Караман, О. Кучерук, В. Новосьолова, К. Пономарьова, О. Семенов та інші. Їхні дослідження підкреслюють, що лексична компетентність є важливою складовою мовної освіти, оскільки вона визначає ефективність як усного, так і письмового мовлення, рівень розуміння текстів різних стилів, здатність до творчої мовленнєвої діяльності та культурного спілкування.

Згідно з визначенням Н. Сіранчук, лексична компетентність молодшого школяра розглядається як комплексна здатність учня до мотиваційної, когнітивної, практичної, рефлексивної та поведінкової лексичної діяльності, що реалізується за умов наявності певного

словникового запасу, адекватного використання лексем у мовленні, доречного вживання образних висловів, приказок, прислів'їв та фразеологічних зворотів [2].

Збагачення словникового запасу учнів має відбуватися системно та послідовно, з урахуванням вікових особливостей, навчальних цілей та індивідуальних здібностей дитини. Практична реалізація цього процесу передбачає використання різноманітних навчальних та ігрових методик, мовних вправ, дидактичних завдань, що стимулюють активне мислення, уяву, творчу активність та прагнення до самовираження через слово. Лише комплексне поєднання теоретичного засвоєння лексики та її практичного застосування сприяє формуванню високого рівня лексичної компетентності, що є ключовою передумовою успішного навчання та ефективного соціального функціонування молодших школярів

Одним з ефективних шляхів підвищення результативності лексичної роботи є використання ігрових методик, які поєднують навчальний, виховний та розвивальний потенціал. Ігрова діяльність сприяє створенню позитивної емоційної атмосфери на уроці, підвищує пізнавальну активність учнів, забезпечує природність мовленнєвих дій і знімає психологічні бар'єри у спілкуванні. Гра виступає не лише формою організації навчання, а й методом засвоєння мовного матеріалу, який стимулює учнів до самостійності, творчості, пошуку правильних мовленнєвих рішень. Ігрова методика навчання – це система педагогічних прийомів, що базуються на використанні елементів гри для активізації пізнавальної діяльності учнів. Концепція Нової української школи підкреслює, що «особливістю першого циклу (адаптаційно-ігрового) має бути навчання, організоване через діяльність із застосуванням ігрових методик» [1]. Студіювання наукової літератури свідчить, що питання ігрової діяльності, як форми організації освітнього процесу досліджували Т. Байбара, Н. Бібік, М. Богданович,

М. Вашуленко, І. Дичківська, О. Савченко та ін.

Лексична компетентність молодших школярів розвивається під час різноманітних мовних ігор, які спрямовані на збагачення активного словника, уточнення значення слів і фразеологізмів, розвиток уміння добирати синоніми, антоніми, узагальнюючі слова, а також формування вміння вживати слова у зв'язному мовленні. Для розширення словникового запасу ефективними є ігри типу «Хто більше?», «Добери слово», «Ланцюжок слів», які активізують мовленнєву діяльність дітей, спонукають їх до пошуку нових слів і логічних зв'язків між ними. Ігри на уточнення значення слів і фразеологізмів, такі як «Знайди пару», «Поясни значення», «Словникове доміно», допомагають учням краще усвідомити семантичні відтінки лексичних одиниць, розвивають мовне чуття та здатність до аналітичного мислення. Завдяки вправам «Слово – близнюк» і «Слово – навпаки» школярі вчаться знаходити синоніми та антоніми, розширюють словниковий запас, що сприяє точності й виразності мовлення. Не менш важливими є ігри на формування зв'язного мовлення – «Закінчи речення», «Склади розповідь», «Мандрівка у казку», – які стимулюють творчу уяву, розвивають уміння логічно вибудовувати висловлювання та передавати власні думки. Усі ці ігри не лише тренують мовні навички, а й створюють позитивну емоційну атмосферу на уроці, викликають інтерес до слова, сприяють розвитку мислення, уваги, пам'яті й фантазії, що в комплексі забезпечує ефективне формування лексичної компетентності молодших школярів.

Для досягнення очікуваного результату педагог має дотримуватися певних методичних умов, які забезпечують ефективність використання ігрових технологій у процесі навчання. Передусім важливо, щоб ігрова діяльність відповідала навчальній меті уроку та сприяла досягненню конкретних результатів у формуванні мовленнєвих умінь і навичок учнів. Кожна гра має бути педагогічно доцільною, органічно вписуватися в

структуру заняття та логічно поєднуватися з іншими видами роботи. Не менш важливо враховувати вікові особливості та рівень мовленнєвого розвитку школярів, адже саме це визначає доступність ігрових завдань, їхній зміст, форму та тривалість проведення. Ефективна організація гри передбачає активну участь усіх дітей, оскільки лише залучення кожного учня до спільної діяльності забезпечує формування комунікативних умінь, розвиток співпраці, відповідальності та взаємоповаги. Значну роль відіграє й поєднання ігрових і навчальних завдань у єдиній діяльності, що сприяє одночасному розвитку пізнавальної активності, мовленнєвої ініціативи та творчості молодших школярів. Доцільним є поступове ускладнення ігрових ситуацій і завдань відповідно до накопиченого мовного досвіду учнів, що дозволяє підтримувати інтерес до навчання та створює умови для системного розвитку лексичної компетентності. Учитель у цьому процесі має виступати не лише організатором, а й активним учасником гри, який ненав'язливо спрямовує діяльність дітей, стимулює їхню пізнавальну активність, допомагає зосередитися на досягненні мовленнєвого результату, забезпечуючи позитивну емоційну атмосферу та ситуацію успіху для кожного учня.

На уроках української мови ігрові методики можуть успішно реалізовуватися у вигляді лексичних тренінгів, мовних квестів, інтерактивних ігор та дидактичних вправ з елементами змагання, що сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів та підвищує їхній інтерес до навчання. Зокрема, одним із ефективних прийомів є гра «Словниковий кошик», під час якої учні добирають слова на певну тему, наприклад, тварини, професії або ознаки предметів, і пояснюють їх значення, тим самим розширюючи активний словниковий запас та формуючи вміння логічно структурувати інформацію. Іншою цікавою формою є «Чарівний мішечок», де дитина витягує картку зі словом і складає з ним речення, що розвиває

мовленнєву творчість, здатність до самостійного конструювання висловлювань та застосування нових слів у контексті. Гра «Мовне коло» передбачає поетапне називання учнями слів однієї тематичної групи, що сприяє узагальненню лексики, розвитку пам'яті та комунікативних навичок. Використання таких ігрових форм роботи дає змогу поєднувати навчальну діяльність із грою, що забезпечує системне формування лексичної компетентності, активізує мислення учнів та робить процес вивчення української мови більш захопливим і результативним.

Ігрові методики є надзвичайно ефективним педагогічним засобом для формування лексичної компетентності учнів початкової школи. Вони не лише сприяють глибшому засвоєнню мовного матеріалу, а й активізують мислення, стимулюють мовленнєву активність та підтримують стійкий інтерес до навчання. Завдяки грі створюється природне мовленнєве середовище, у якому дитина отримує змогу практично застосовувати нові слова, висловлювати власні думки, вислуховувати однокласників і вступати у комунікативні взаємодії. Ігрові методики забезпечують відчуття успіху та підтримують атмосферу співпраці, що є необхідними умовами формування не лише лексичної, а й загальної комунікативної компетентності учня.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja. Київ : Плеяди, 2017. 194 с.
2. Сіранчук Н. М. Процес формування лексичної компетентності молодшого школяра у структурі теорії мовленнєвої діяльності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 4. С. 72–76.